

Synvärlden

Nr 2 2008

Tidskrift för fakta, debatt och utveckling kring synskaderehabilitering

Full fart på de västgötska syncentralernas internatkurs, s 10

Skaffa internationellt nätverk, sid 14

Landstingens rehab olika, sid 2

Ges ut i samarbete mellan
Synskadades Riksförbund – SRF,
Föreningen För Synrehabilitering
– FFS och Specialpedagogiska
institutet, Resurscenter syn i
Stockholm och Örebro.

Redaktion:

Jan Wiklund (redaktör)
tel direkt 08-39 92 98
Lena Söderberg (ansv.utg)
tel 010-486 96 63

Postadress:

Nya Synvärlden
SRF, 122 88 Enskede

Fax:

08-39 93 22

e-post:

jan.wiklund@srfriks.org

2008 kommer Nya Synvärlden ut
med fyra nummer

Manusstopp

2 september 2008

Tidningen kommer ut på svart-
skrift, daisy och epost.

Adressändringar och nya prenu-
merationer anmäls till
SRF, Registret, 122 88 Enskede,
tel 08-39 90 00.

OBS! För prenumeranter som vill
ha tidningen till hemadress krävs
uppgift om personnummer.

Skicka gärna ditt bidrag till tid-
ningen på epost. Redaktionen
förbehåller sig rätten att korta ner
och redigera insänt material.
Artiklarna läggs dock oftast in
oredigerat och författaren ansvar-
ar själv för innehållet.

OBS att digitalbilder kräver hög
upplösning.

Redaktionen skickar ett varmt
tack till alla som medverkat med
material i detta nummer!

ISSN 1401-4742

Innehåll

Landet runt	4
Användare kommenterar datorutvecklingen	4
Syntes i Dalarna utvärderat	5
Stora olikheter i landstingens rehabilitering för synskadade ..	6
Föga förändring i skolstödet	7
Försöket med fria hjälpmedelsval börjar	8
Svensk synbok på italienska	8
Kunskap för assistenter	9
På jobbet	10
Internat för yrkesverksamma	10
... och för pensionärer	13
Synutblickar	14
ICEVI är mer än kongresser	14
ForumVision	18
ForumVision den 18-19 september	18

FFS — Föreningen För Synrehabilitering

Ordförande:

Lena Söderberg
tel 010-486 96 63, epost lena.soderberg@lany.amv.se

Kansli:

c/o Optikerförbundet, Karlbergsvägen 22, 113 27 Stockholm
Kanslist: Gunilla Dagerman
tel 08-612 89 60, fax 08-612 56 90
epost ffs.kansli@telia.com - webbadress www.ffa.se

Kom ihåg att betala in medlemsavgiften!

För att bli medlem gå in på www.ffa.se och länken "bli medlem!".

Fyll i formuläret så kommer en faktura på medlemsavgiften 250:-
Organisationsnummer 85 72 05 – 8199

Rehabiliteringen behöver alla goda krafter

SRF har ju jobbat med fokus på rehabilitering och habilitering det här året. Det man ser är ju att resurserna är ojämnt fördelade över vårt land och kommer synskadade individer till del därefter.

Vi från SRF står på enad front med er från syncentralerna. Vi tror det behövs mer resurser och en utveckling och en kvalitetssäkring av den rehabilitering för synskadade personer som pågår. Detsamma gäller de anpassningskurser som finns på flera av våra folkhögskolor. De är en viktig del att slå vakt om och att utveckla och hitta resurser till.

Den studie med öppna jämförelser om landets syncentraler som publicerades under våren (se sid 6) är ett viktigt verktyg för att mäta vad som görs vilka resurser verksamheten åtnjuter på olika håll. Samverkan mellan SRF och berörda syncentraler för att påverka politiker på landstingsnivå att se hur rehabiliteringen kan stärkas för synskadade personer och hur mer resurser kan säkras och anslås. Det har ju också resulterat i regional samverkan för att få fram hur man kan arbeta lokalt både med goda exempel och mot ned-

skärningar. I CWUX-regionen har syncentralen i Uppsala varit spindeln i nätet i ett sådant samarbete.

Syninstruktörerna är en fotsatt viktig grupp för att personer med synskada i sin hemmiljö skall få rätt stöd. Bara hälften av landets kommuner har syninstruktörer anställda. På många håll har ett aktivt lobbyarbete utgått från SRF och berörda aktörer inom rehabiliteringen för att få de kommuner som inte kan erbjuda dessa tjänster att tänka om. Det har också lyckats på flera ställen exempelvis Göteborg som nu tillsetter fyra tjänster.

Det behövs många goda krafter för att behålla och garantera de personer som blir synskadade en så god och individanpassad rehabilitering som möjligt. Det är ju livsavgörande för hur man kan gå vidare.

Förbundsstyrelsen trycker på att man måste satsa på dem som bäst behöver en rehabilitering. Då måste man enligt modellen i syntesrapporten tänka sig att personer som inte har så grava synnedsättningar, kan erbjudas en minst lika adekvat och bra hjälp inom primärvården på sin hemort. Det blir på det sättet lättare med uppföljning och återbesök. Man kan få kontakt och stöd med lokala

optiker och även enklare hantering vardagshjälpmedel från sin vårdcentral. På så sätt garanteras att de som har behov av de mer specifika åtgärder också får del av dessa. Vi måste börja utveckla dessa tankar och se hur vi inom vården kan säkra att människor med synnedsättning bemöts på rätt sätt och får en kvalitet i de åtgärder som företas.

PRO var och berättade om hur man jobbat gentemot vården på ett liknande sätt, till exempel med de geriatriska frågorna och diabeteskontrollen. Vi får lära av varandra hur vi skall lägga upp arbetet. Resultatet blir på sikt ett bättre, aktivare och friskare liv för landets synskadade.

Tiina Nummi-Södergren
Förbundsordförande,
Synskadades Riksförbund/SRF

Användare kommenterar datorutvecklingen

Att ladda ner talböcker själv är det viktigaste behovet bland yngre synskadade.

Det är resultatet hittills av HIs enkät IT-frågan.

Hittills har två enkäter genomförts, den första med 31 synskadade och den andra med 67 – ungefär jämnt fördelade mellan studerande och arbetande, med ett fåtal pensionärer representerade.

Bakgrunden till försöket med enkäter är bland annat att Kommunikationsmyndigheten PTS behövde en dialog med personer med funktionsnedsättning för att kunna nå de handikappolitiska mål de har fått sig förelagda.

IT-frågan är också ett utflöde av Hjälpmedelsinstitutets projekt Bättre tillsammans, ett försök att utveckla en dialog mellan användare och leverantörer/förskrivare. Syftet med detta projekt var att de som förser människor med funktionshinder med utrustning ska få bättre kunskap om vad dessa efterfrågar och behöver. Och ett av resultaten var att användarna efterfrågar en kontinuerlig kontakt.

Syncentraler, handikapporganisationer och TPB har hjälpt till att sprida enkäterna.

Hittills har två enkäter genomförts. De tillfrågade har båda gångerna pekat på de alltmer

förekommande displayerna som måste läsas, och föreslagit en talfunktion redan på produktionsstadiet. Andra gången var det dock nedladdning av böcker som dominerade, kanske på grund av att studenter då hade upptäckt enkätmöjligheten.

Synpunkterna har lämnats vidare till berörda företag.

– **Vi har fått in** många värdefulla och intressanta synpunkter, säger Margita Lunudman från Hjälpmedelsinstitutet.

Praktisk GPS, långsammare förändringar av datorer, generell hjälpmedelssupport på skype, läsfunktion och minnesfunktion på mobilen så det räcker med en apparat, och nånting mittemellan mobil och dator var några av önskemålen.

Liksom utbyggd dygnetruntservice på tolk via bildtelefon, tillgängliga koddosor på internetbanken, plattformsoberoende podcast-tidningar, och givetvis fler titlar som talböcker.

Många nämnde smärre ologiskheter och bökigheter i existerande apparater. Någon ansåg att existerande daisyläsare har svårt att klara riktigt tjocka böcker. Andra hade erfarenhet av att spåren kom i fel ordning när man förde över information från talbok till mobil.

Smarta program som hjälper till att lägga upp scheman och påminnelistor var det en

som önskade. – ”Jag vet inte riktigt hur, men jag behöver hjälp att samordna och hantera information och framför allt sovra i informationsflödet.” En nog så allmängiltig iakttagelse som inte bara gäller folk med synskador.

Enkäterna har postats med epost eller är åtkomliga på HIs webbplats via en personlig kod. Vilket gör att de som över huvud taget tycker att datorer är för svårt att använda inte kommer ifråga för att ge synpunkter.

– Det är naturligtvis en begränsning, medger Margita Lundman.

Enkät nummer tre kommer i augusti, och den som vill delta kan anmäla sig på www.hi.se/itfragan. Sedan kommer en enkät fyra i oktober.

– Enkäter är bara en form, säger Margita Lundman. På lång sikt behöver man använda många former för dialog. I projektet Bättre tillsammans prövades bland annat workshoppar, träffar mellan forskare och brukare, intervjuer och online-enkäter.

Tills vidare hoppas hon att så många syncentraler och andra som regelbundet träffar folk med synskador ska tipsa om denna möjlighet att kommentera den tekniska utvecklingen och föreslå förbättringar.

JW

Syntes i Dalarna utvärderat

Syntesprojektet i Dalarna är färdigt. Enligt Högskolan i Dalarna är försökspersonerna nöjda och projektet är på väg in i den ordinarie verksamheten.

Projektets syfte var att avlasta syncentralen genom att maku-lapatienter lokalt gick studie-cirklar i primärvårdens regi, enligt programmet Att finna nya vägar.

Mer detaljerat beskrivs försöket i Nya Synvärlden 3/06.

Förhoppningarna om kortare väntetider, som var en av drivkrafterna bakom projektet, har inte kunnat förverkligas fullt ut. Det viktigaste skälet

till detta är att det tar tid innan en studiecirkel kan komma igång. Ändå har brukarna varit positiva – och det viktigaste skälet är att de har tyckt att det har varit värdefullt att träffa andra i samma situation.

Arbetsterapeuterna, som har varit de som har tagit hand om kurserna, har inte haft några invändningar. Någon ökad arbetsbelastning har inte kunnat märkas utom i något fall.

För syncentralen innebär detta arbetssätt inte några minskade kostnader, eftersom de ändå har mer än nog att göra. Arbetsavlastningen är heller inte särskilt stor – det

har hittills handlat om knappt 20 procent av de nya remisserna.

Märkligt nog bedömer förvaltningarna i Dalarna att de som tjänar på affären istället är kommunerna – programmet har varit så effektivt att kostnaderna för hemhjälp minskar mer än vad kurserna kostar.

Liknande projekt pågår i Ljusdal, Örebro och Norrtälje, varifrån rapporter väntas innan året är slut.

Den som vill läsa mer kan söka efter rapporten Rehabilitering i närmiljö för personer med synnedsättning på www.hi.se

Nordisk Kongress i Synpedagogik 2009

Förberedelserna för den 6:e nordiska kongressen i synpedagogik med temat ”Synpedagogik i ett livslångt perspektiv” är i full gång!

Programmet kommer att bli en mix mellan föreläsningar och workshops. Håll utkik efter mer information på vår hemsida www.ffi.a.se eller http://www.syndanmark.dk/nordisk_kongres/

Ur innehållet:

- Lära för livet – som synskadad och synpedagog.

- Aktivitet och delaktighet vid synnedsättning.

- Barn/ungdomar/yrkesverksamma/äldre personer med synnedsättning och synpedagogens roll i nutid och framtid.

- Bemötande.

- Teknikutvecklingens betydelse för personer med synnedsättning

Plats: Scandic Star Lund, 13-15 maj 2009

Perssonnytt

Lilian Hansen, tidigare kurator vid syncentralen i Umeå, har flyttat till motsvarande jobb på syncentralen i Eskilstuna.

Fler personnyheter mottages tacksamt på adress jan.wiklund@srfriks.org.

Stora olikheter i landstingens rehabilitering för synskadade

Synskadades Riks-förbund har under våren 2008 fokuserat sitt arbete på frågor kring habilitering och rehabilitering.

För att få underlag till det arbetet har vi samlat in uppgifter från landstingen om hur situationen är inom rehabiliteringen idag. Vi har ställt frågor om bl.a. organisationen och hur mycket resurser som landstingen avsätter.

Resultatet visar att skillnaderna är stora, oacceptabelt stora, i landet.

Öppna jämförelser får en alltmer framskjuten plats inom bl.a. sjukvården, och det finns goda skäl att göra jämförelser även inom rehabilitering. Det finns ett intresse att få en bild av läget inom rehabiliteringen i hela landet.

Socialstyrelsen säger att "Systemet med öppna jämförelser ska innehålla information om verksamhetens resultat på punkter som är av väsentlig betydelse för den av brukaren upplevda kvaliteten samt för kostnadseffektiviteten i verksamheten. Resultaten ska möjliggöra jämförelser på kommun- och landstingsnivå. På sikt ska detta också kunna göras på enhetsnivå. Resultaten ska vara tillgängliga för medborgare, personal och beslutsfattare."

Utifrån vissa nyckeltal gjorde SRF en enkät som skickats till samtliga landsting. Den kritik som brukar föras fram mot öppna jämförelser är att de faktorer som mäts är för enkla och inte speglar den rätta kvalitén i verksamheten. Öppna jämförelser bör därför tas för vad de är, indikationer på hur förhållandet är. Dessutom är det fullt synligt vilka saker som använts för jämförelsen och alla kan dra sina egna slutsatser och reservationer.

Detta är ett första försök till öppen jämförelse och den ska också ses som en testversion. Rapporten kan användas för att få indikatorer på vilka olika områden som ur SRF:s synpunkt är förbättringsområden i respektive landsting.

Vi har koncentrerat oss på frågor som SRF alltid hävdat var viktiga för en god rehabilitering. I denna öppna jämförelse har vi därför ställt frågor kring väntetider, avgifter, organisering av rehabiliteringen och vilka resurser som avsätts till personal och hjälpmedel för synskadade.

Det är viktigt att framhålla att vår öppna jämförelse har sitt fokus på landstinget och regler som landstingen sätter upp och de resurser som avsätts till rehabilitering för personer med synskada. Jämförelsen handlar *inte* om syn-

centralernas arbete eller hur den praktiska rehabiliteringen genomförs. En utvärdering av rehabiliteringsresultatet för den enskilde är en viktig fråga, och vi borde försöka få fram en sådan undersökning.

Var finns syncentralen?

SRF förordar att rehabilitering organiseras som en egen verksamhet, och inte placeras under ögonsjukvård. Huvudargumentet är att rehabilitering inte är medicinsk vård, utan är träning av färdigheter för att kompensera en funktionsnedsättning.

Sju av landstingen har organiserat syncentralen under ögonklinik. I övriga 14 är syncentralen organisatoriskt placerad utanför ögonkliniken.

Väntetid

Tre landsting, Kronoberg, Kalmar och Skåne, har en väntetid som överstiger tre månader.

Rehabiliteringsplan

Endast två landsting, Västra Götaland samt Gävleborg, uppfyller kravet på att alla personer ska få en rehabiliteringsplan. I nästan hälften av landstingen är det färre än 50 procent som får en individuell rehabiliteringsplan.

Personalresurser och resurser för hjälpmedel

Lägst personalresurser har

Kalmar landsting, där går det 39 000 invånare på varje anställd på syncentralerna.

Störst resurser räknat i antal anställda har Gotland med 14 300 invånare per anställd på syncentralen. Politikerna i Kalmar satsar således i förhållande till folkmängd mindre än hälften av vad politikerna på Gotland gör.

Skillnaderna är också mycket stora i hur mycket budgetmedel landstingen avsätter för synhjälpmedel. Högst ligger Västernorrland med 25 kronor per invånare därefter Jämtland med 20 kronor per invånare, och lägst ligger Gävleborg med fem kronor. Medeltalet för alla landstingen är 12 kronor per invånare. Det är också stora skillnader i hur mycket avgifter landstingen tar ut för hjälpmedel.

Ranking rehabiliteringsresurser i landstingen

En sammanvägning av de tolv indikatorer som ingår i undersökningen ger följande rankinglista över landstingen.

Från bästa till sämsta landsting:

- Västra Götaland
- Blekinge
- Jämtland
- Västernorrland
- Gotland
- Uppsala
- Jönköping
- Örebro
- Västerbotten
- Skåne
- Stockholm
- Halland

- Västmanland
- Östergötland
- Dalarna
- Södermanland
- Kalmar
- Norrbotten
- Kronoberg
- Värmland
- Gävleborg

Skillnaderna mellan högst och lägst rankade landsting är stora, och det är ett flertal landsting som verkar släpa efter i rehabiliteringsresurser för personer med synskada.

En sådan här jämförelse ger en bild av verksamheten, och landstingen behöver också

utveckla kvalitetsmått för innehållet i synrehabiliteringen. Vi måste få reda på vilka resultat som verkligen nås inom rehabiliteringen.

Synskadades Riksförbund kommer att föra dialogen vidare med landstingspolitikerna, och vi måste nu jobba för att de landsting som ligger lågt kraftigt ökar sina resurser.

Hela rapporten finns på SRF:s hemsida och det går också ringa eller maila om ni känner för det.

Bertil Sköld
SRF

Föga förändring på skolstödet

Omorganiseringen av specialpedagogiken ska inte märkas stort för omvärlden, säger Greger Bååth

Första juli slås Sit, Specialskolemyndigheten och Sisus ihop till en Specialpedagogisk skolmyndighet, SPSM. Det är enbart en intern administrativ förändring, säger Greger Bååth som har regeringens uppdrag att organisera myndigheten.

– Verksamheten förändras inte, säger han. Den ska rulla på som vanligt. Råd och stöd och läromedel. Specialskolorna ska fortsätta förutom de som tillkommer, bl.a. Ekeskolan.

– Det som kan märkas på sikt är att kunnande ska kunna överföras lättare mellan de olika enheterna och att den gemensamma kvaliteten på så sätt kan bli högre, säger han.

Den kritik som har riktats mot den nuvarande ordningen, exempelvis att barn under skolåldern tappas bort och att elever blir helt beroende av skollärans eventuella intresse av att göra något, åtgärdas alltså inte av förändringen.

– Jag hoppas att den nya myndigheten ska bli så tydlig att den lätt kan kontaktas, säger Greger Bååth. Och medger att det kanske inte låter så spännande.

Försöket med fria hjälpmedelsval börjar

Försöket med fritt val av hjälpmedel har börjat i Kronoberg, Stockholm och Sörmland.

Friheten är inte helt vild enligt Martina Estreen på Hjälpmedelsinstitutet. För det första finns fortfarande förskrivning med hänsyn till behov – men den som tar emot kan välja bland olika produkter som uppfyller kraven.

För det andra gäller den i alla fall till att börja med bara vissa typer av produkter – enkla hjälpmedel som inte kräver produktspecifik utbildning som talande klockor,

punktklockor, daisyspelare och läslampor. Sörmland kommer också att ha förstöringsprodukter och käppar.

Stockholms syncentraler har inte börjat riktigt än.

Försöksperioden ska pågå till och med nästa år, och man testar sig fram säger Martina Estreen. Mer om försöket finns på www.hi.se/frittval.

Lagom till frittvalsförsöket lanserar också Hjälpmedelsinstitutet en digital hjälpmedelsutställning på adressen www.hjalpmedelstorget.se.

Där kan man söka t.ex. efter typ av funktionshinder, typ av

aktivitet och typ av plats där hjälpmedlet ska användas.

På Synskada - koka/steka finns således tre prylar

På minnas finns två.

Man kan också slå upp lagar om hjälpmedel, och diverse lästips.

Webbplatsen är dock långt ifrån färdig – åtminstone hittar jag få orienteringshjälpmedel, och uppsjön av läshjälpmedel tycks oerhört knappt behandlad. Men fler portaler är på gång, säger HI, som också uppmanar berörda tillverkare att annonsera.

Svensk synbok på italienska

Fem år efter det att boken *Se dåligt Må bra* kom ut på svenska så ges den nu ut på italienska. Den 17 april genomfördes ett seminarium med tillhörande presskonferens vid Circola di Stampa i Milano där boken med titeln *Veco male ma sono felice* presenterades av författaren Krister Inde i italiensk översättning. Boken är översatt från den engelska versionen som finns på internet av ögonläkaren och eldsjålen dr Mario Broggin.

I Italien finns nu 14 syncentraler och de drivs av ögon-

läkare tillsammans med assistenter och pedagoger, medan hjälpmedlen tillhandahålls av optiker i samma städer. Både svenska LVI och Multilens har italienska återförsäljare och "Swedeoptic" har ett bra rykte i landet. Den italienska versionen av boken har varit på gång länge, eftersom Jörgen Gustafsson och Krister Inde så gott som varje år besökt Italien i samband med att ett nytt center invigts. På hemsidan www.levreta.it finns alla centren förtecknade.

Se dåligt Må bra är också

översatt till arabiska av två kvinnliga saudiska optiker, Widad el-Haq och Lama Shono. Den 12 juni kommer den ut på isländska och ska då presenteras på en konferens som anordnas av det isländska blindförbundet som också finansierat översättningen på internet och som ljudbok. I samband med seminariet har också Senior-projektet i Kalmar sitt nordiska möte på Sjonstod, syncentralen på Island. Mötet sponsras av NUH, Nordiskt Utvecklingscenter för Handikapphjälpmedel i Helsingfors.

Kunskap för assistenter

Assistenter är en arbetsgrupp som ofta är eftersatta när det gäller fortbildning. Ekeskolan i Örebro bjöd in assistenter till en uppskattad fortbildning i början av maj.

Förhållningssätt och bemötande var några av de områden som stod i fokus.

Intresset visade sig vara väldigt stort och kursen lockade 29 deltagare under tre dagar. Kursen innehöll föreläsningar och diskussioner varvat med praktiska övningar. Några förväntningar inför kursen var att få tips på hur man motiverar brukare till aktivitet och att höra hur andra assistenter har det, råd och tips hur man bemöter barn och ungdomar med synskador och flerfunktionshinder, att få nya infallsvinklar och att bli stärkt i sin roll som assistent.

Ett särskilt fokus på förhållningssätt och bemötande bidrog till givande diskussioner som gav mycket tankar. Det var intressant att höra hur andra assistenter arbetar och utbyta erfarenheter med personer som vet vad man pratar om. Vi diskuterade hur det kan skilja sig så mycket beroende på vilken anställningsform man har och att det kan vara avgörande vilka

arbetsuppgifter man förväntas utföra. Vi vet att vi har en viktig roll i elevernas skoldag och att vi måste stärka den och att arbeta på att höja statusen för att kunna behålla kompetensen.

Marie Skoog, elevassistent från Ekeskolan berättade om hur det är att vara synskadad. Något som gav deltagarna en ökad förståelse för hur vardagen för en människa med synskada kan se ut var de praktiska övningarna, till exempel att pröva på att fika med bindel och att bli ledsagad av en okänd person.

Kursdeltagarna fick kunskap om vikten att dokumentera i form av ljud och bild samt vilka olika hjälpmedel och möjligheter det finns. På programmet fanns också ett pass där Ekeskolans beröringspedagoger visade och berättade betydelsen av beröring på ett respektfullt sätt.

Så här kommenterade några av deltagarna:

- Generellt har kursen varit riktigt lärorik och bra! Jag har fått mer kött på benen!
- Bra kurs hoppas på fortsättning.
- Bra diskussioner och utbyte med likasinnade.
- Vi har fått idéer och inspiration och en hel del litteraturtips.

- Glad. Det känns bra, ungefär som jag tänkt mig. Att arbetsrollerna kan skilja så mycket inom samma arbetsgrupp(assistenter). Att skolvärlden kan skilja sig "väldigt" från skola till skola men ändå i vissa avseenden vara "väldigt" lika, beroende på vilken problematik man jobbar mot.

- Det har varit en mycket givande kurs. Väldigt bra och duktiga kursledare. Kan verkligen rekommendera kursen för andra.

- Det har varit bra att träffa andra assistenter att diskutera våra situationer med. Det är inte ofta som assistenter får egen tid så här.

- Full av tankar att reflektera över.

- Alla bitarna har varit helbra. Ni har lyckats fånga det mesta av vår vardag. Som ledare har ni skött er toppenbra, lugna engagerade, lyhörda för olika problem.

- En kurs som jag kan rekommendera till kollegorna som kan mindre om syn.

Marie Skoog

Kursansvariga var skötare från Ekeskolan Petra Andersson och Maria Andersson.

Internat för yrkesverksamma

Längre rehabkurser för nysynskadade i yrkesverksam ålder har varit ett brett önskemål ända sen OT-kurserna försvann.

De enda som har drivit sådana kontinuerligt över lång tid tycks dock vara de västgötska syncentralerna som samarbetar om internatkurser på Fristads folkhögskola.

– **Redan den första** kursen 1999 fick så bra kritik att vi bestämde oss för att fortsätta, säger kursansvarige Ulf Willberg på Borås sc. Det deltagarna framför allt pekade på var att de fick träffa andra synskadade.

Och så är det fortfarande.

– Det är lättare att diskutera problemen med likasinnade som har samma problem, säger Kari Piipparinen som har deltagit i årets kurs.

– Jag trodde att det bara fanns såna som mig och att man såg sämre och sämre, säger Eva Köster. Men här har jag träffat tio andra som ser på tio olika sätt och fått höra vilken behandling de har fått.

– Man får vänner för livet, säger Kristian Liljander.

Innehållet i kursen är exempelvis

- * Orientering och mobility, Personal från sc och Fristad

visar hur man tar sig fram med käpp. Ett praktiskt och teoretiskt pass där man poängterar den vita käppens betydelse.

- * Föredrag om ögonsjukdomar. Inger Lundqvist, ögonläkare i Borås, berättar.
- * Träning med optiska hjälpmedel. Synpedagoger på sc introducerar.
- * Paneldebatt om rättigheter och ekonomi, med representanter från Försäkringskassan, AF Rehab och Arbetsförmedlingen. - Här blev det heta diskussioner, säger Eva Köster; tjänstemännen vet ju inte själva vad som gäller.
- * Test av synskadeidrotter som curling, showdown och elektronskytte.
- * Kort orientering i synskadepsykologi – kris, bearbetning och nyorientering – med kuratorer från sc. Fokus på att vara synskadad utifrån en synskadads perspektiv.
- * Sjukgymnastik, teori och praktik
- * ADL-träning i grupper
- * Träning i datorhjälpmedel
- * Kortkurs i punktskrift
- * Presentation av adl-hjälpmedel, fickminnen och knep och knåp
- * Presentation av SRF
- * Inblick i allmänhetens fördomar om synskadade under rubriken Våga vara synskadad, med Ingvar Wennermark.

* Med mera.

Efter 5-6 månader kommer en uppföljning på en vecka, då även anhöriga är med. – Dessutom följer vi upp kontinuerligt på syncentralen, säger Ulf. Exempelvis kan man där titta närmare på de hjälpmedel man fastnar för på kursen som i mycket är ett smörgåsbord.

Ett generellt problem med internatkurser är att folk har svårt att komma ifrån, men det har man inte sett exempel på här.

– Folk kan klara en vecka, säger Ulf. Det underlättas av att vistelsen betalas med förebyggande rehabpenning från Försäkringskassan med 80% av lönen. Syncentralen står för resor, kost och logi vilket är sjukresegrundande.

– **Utvärderingen** har alltid varit oerhört positiv, säger Ingvar Wennermark som är syncentralchef i Borås, Vänersborg och Uddevalla, som också beskriver varför kursen är värd den energi den faktiskt drar.

– En grupprehabilitering ger störst möjligheter till att deltagarnas självförtroende och identitet som synskadade växer. Och det är på det psykologiska planet som grunden för en lyckad rehabilitering finns – det är där motivationen skapas. Sen kan vi kom-

ICAP instruerar deltagarna i diverse datorhjälpmedel, ovan.

Ulf Willborg lär deltagarna känna igen punkter, t.b.

Steve Järpenäs inviger deltagarna i daisyläsningens konst.

plettera med hjälpmedel och andra åtgärder individuellt. Något inte minst Kari Piiparinen instämmer i: – Ta en sån sak som att träna med käpp till exempel. Det är det jobbigt att göra på hemmaplan och mycket lättare att göra här, där alla är i samma situation.

– **Man ser hur** deltagarna växer under veckan, säger Ulf Willberg. Många är osäkra när de ska hämta mat på serveringen i början. Men efter ett par dagar upptäcker man hur det fungerar.

– Även anhöriga märker hur deltagarna blir tryggare

och mer positiva. De vågar berätta mer om vad de behöver och vill ha det. Självkänslan växer och deltagarna vågar ta för sig.

De deltagande syncentralerna i Borås, Vänersborg och Uddevalla har samma chef och ligger under samma handikappförvaltning i Västra Götaland. Det är förmodligen skälet till att kursen blev genomförbar över huvud taget. Men det finns fler förutsättningar.

– En framgångsfaktor var att det har funnits någon bland personalen som har kunnat ansvara för kursen,

säger Ingvar Wennermark. Och då har det varit en fördel att han, dvs Ulf, har varit blind själv och haft erfarenhet av rehabilitering. Det har skapat hög trovärdighet och det är viktigt.

Halland har också varit med någon gång, och ett intresse från Göteborg har hörts av.

– **Vi har fått önskemål** från brukarna, säger Ingvar. Vi har genomfört dem, och det har fallit väl ut.

JW

... och för pensionärer

En av förutsättningarna för syncentralernas kurs på Fristads folkhögskola var att folkhögskolan själv var van att arrangera kurser för synskadade.

Fristads folkhögskola har arrangerat internatkurser för äldre synskadade sedan 19XX. Liksom Glimåkra, Hagabergs och Härnösands folkhögskolor.

Även dessa kurser utnyttjar magiken i att man vågar göra mycket mer när man är en grupp än man skulle göra själv.

– Det är bra att vara ihop en vecka, säger Lars Ola Larsson som är assistent på kursen och själv synskadad. Det blir en fin grupp när man bor ihop. Många blir kompisar för livet. En del sitter ensamma hemma och har inga vänner kvar, men lever upp på nytt när de går en sån här kurs.

Först går man en introduktionskurs på en vecka, sen en treveckorskurs efter en månad, och sen (efter behov) ytterligare en efter ett år.

På kursprogrammet står svenska, psykologi, skapande verksamhet, friskvård och motion, rättigheter, ögats sjukdomar, musik, förflyttning med vit käpp, daisyappa-

rater, köksarbete, promenader och data. Även 90-åringar tycker det är intressant att kunna skicka mejl till barnbarnen.

Syncentralen skriver remiss och betalar 395 kr/dygn. En billig rehabilitering, säger Kristina Gunnarsson som är föreståndare för kursen.

Upptagningsområdet är i princip Västra Götaland men även syncentralen i Kalmar skickar folk ibland liksom några kommuner i Jönköpings län. Inte Skövde dock, kanske beroende på man har olika huvudmän tror Kristina.

För det gemensamma huvudmannskapet för syncentraler och folkhögskola underlättar, menar man på folkhögskolan. Det gör samarbetet så mycket lättare.

Det stora problemet är att kundunderlaget är lite skakigt. I den ålder det är fråga om händer det ofta att man anmäler sig men sen när det är dags är man för sjuk. Och eftersom den stora marknadsföraren är de nöjda kursdeltagarna kan några sjukanmälningar få långa efterverkningar.

– **Jag är tacksam** mot Värnamo kommun som tipsade mig om den här kursen, säger Britta Ericsson. Jag har sett och provat många nya hjälp-

medel som jag inte kände till tidigare, men framför allt är det samvaron med andra som har samma synproblem.

– Jag har lärt mig en bättre lästeknik, att man ska röra boken och inte huvudet, säger Håkan Brännström. Men att lära känna andra som sitter i samma båt är ännu viktigare.

– Det är i slutet av kursen som det händer något med deltagarna, säger Mikael Magnusson på folkhögskolan. Två veckor skulle vara lite för kort; om man har mer än tre kan det uppstå konflikter.

– Jag har jobbat med rehabilitering sedan 1985 och har träffat en del som har varit skeptiska i början. Men när de hört deltagarnas vitsord har de ändrat sig.

Ja, faktiskt har deltagarna varit så nöjda att folkhögskolan har börjat arrangera extra kurser i olika teman en gång om året för gamla kursdeltagare. Den kursen har de fått betala själva. Det brukar bli fullbokat första dagen.

– För några år sen var temat beredskapstiden, säger Lars Ola Larsson och berättar om hur nittiåringar sov i tält och eldade i kaminer.

I år handlar det om tv och radio, med skapande verksamhet på Sjuhäradsbygdens lokalradio.

ICEVI är mer än kongresser

ICEVI driver ett utbildningsprojekt för barn med synskador, som även du kan delta i. Samtidigt drar du nytta av ett internationellt nätverk.

Många, men säkert inte alla, är bekanta med ICEVI – International Council for Education of People with Visual Impairment, den världsomspännande organisation som bildades 1952 i syfte att främja undervisningen av barn och ungdomar med synskada.

Länge hade ICEVI enbart som syfte att vart femte år arrangera en världskonferens kring undervisningsfrågor. I begynnelsen var det främst lärare och ledare för specialskolor som deltog i konferenserna.

Fortfarande är undervisning ICEVI:s fokus, men organisationen har idag en mycket bredare bas. Idag får merparten av eleverna sin undervisning i vanliga skolor. Undervisningen är heller inte begränsad till barn- och ungdomsåren, utan sträcker sig långt vidare i åldrarna. Därtill kommer att det idag är betydligt fler yrkesgrupper inom och utom skolans väggar som är involverade i undervisningen.

Viktigast av allt är kanske

att ICEVI numera inte enbart är en konferensarrangör. ICEVI initierar, samordnar och genomför projekt i syfte att förbättra undervisningen i enskilda länder och bedriver samtidigt ett påverkansarbete.

ICEVI arbetar idag dessutom på två plan – regionalt (världsdel) och globalt – i syfte att utveckla undervisningen för personer med synskada.

ICEVI Europe

Grunden till ICEVI:s regionala verksamhet startade i Europa på 1980-talet. Det fanns ett behov av att vid sidan av världskonferenserna samlas för att diskutera Europas specifika behov.

När järnridån rämnade fanns ett embryo till en regional organisation på plats. I det forna östblocket var den sovjetiska modellen, baserad på defektologi och specialskolor, allenarådande. När gränserna öppnades kunde ICEVI Europe inte enbart se ett ökat konferensdeltagande från öst- och central Europa. ICEVI Europe kunde även möta behovet av ny kunskap genom ett stort antal ”twinning projects” – ett samarbete mellan skolor och institutioner i öst och väst för utbyte av kunskap.

Dåvarande Tomtebodaskolans Resurscenter (TRC) eta-

blerade ett samarbete med Early Intervention Institute (EII) i S:t Petersburg. Personal från TRC höll kurser där, och personal från EII besökte Sverige. Andra europeiska skolor och institutioner gjorde likadant. Vissa kunde även gå in med påtagliga hjälpinsatser, inte minst vad gällde situationen för de barn som var förvisade till ohyggligt bristfälliga barnhem.

Idag arbetar öst och väst på snarlika, men definitivt ännu inte lika villkor. I väst har vi fortfarande mer resurser till vårt förfogande, men kompetensmässigt är vi i på god väg att nå samma nivå. Detta gäller inte minst länderna i Centraleuropa, där det finns en nybyggaranda och ett djupt engagemang bland de yrkesverksamma på samma sätt som vi hade i Sverige under 1970-talet då etablering av syncentraler och resurscenter stod högt på dagordningen.

Ledningsgruppen för ICEVI Europe består av en vald ordförande samt representanter för olika delar av vår världsdel. Sverige tillhör i detta sammanhang den del av Europa som utgörs av de baltiska nationerna och Norden.

ICEVI Europe fortsätter att arrangerar europeiska konfe-

rener. Nästa konferens hålls i Dublin i juli 2009 (se www.icevidublin2009.org för information). Därutöver ordnar man även workshops och seminarier för specifika grupper.

Ett antal sådana har hållits för lärarutbildare. Tyvärr har Sverige utmärkt sig genom att inte delta i flertalet av dessa. För något år sedan tog Peter Rodney från Danmark initiativ till att samla psykologer till en workshop i Köpenhamn. I mars 2008 hölls en andra sammankomst i Holland. Denna gång hade deltagarna ökat till närmare 100 psykologer.

I augusti 2008 arrangerar ICEVI Europe en workshop om tidiga insatser ("early intervention") i Budapest (www.ei4vi.eu).

ICEVI World

Egentligen finns det ingenting som heter "ICEVI World", men i detta sammanhang kan rubriken underlätta för läsaren att förstå att ICEVI arbetar på två plan – inom världsdelar och globalt.

Vid den världskonferens som hålls vart fjärde år väljs en ledningsgrupp ("principal officers") för ICEVI bestående av en ordförande, två vice dito och en skattmästare.

Dessa ingår i ICEVI:s "styrelse" tillsammans med representanter för ett antal organisationer, vilka varit med om att bilda ICEVI, eller som idag bidrar med ett påtagligt ekonomiskt stöd. I styrelsen ingår även varje världsdels-

ordförande.

ICEVI har ett kansli i Indien under ledning av en anställd generalsekreterare som ansvarar för det löpande arbete.

Kampanjen EFA-VI

Under lång tid har olika biståndsorganisationer lämnat ekonomiskt och personellt stöd till tidsbegränsade projekt i utvecklingsländer. Med tiden har man alltmer kommit till insikt att dessa projekt upphör att fungera den dag då det ekonomiska stödet upphör.

ICEVI var också väl medveten om detta faktum. Steg för steg växte tanken fram till att, tillsammans med World Blind Union, ta initiativ till en kampanj som skulle ge bestående resultat.

EFA-VI – "Education for all children with visual impairment" blev också ett svar på UNESCO:s EFA-kampanj, där barn och ungdomar med funktionshinder inte fanns omnämnda.

Den synnerligen ambitiösa målsättningen är att till år 2015 bereda plats i skolan för alla de 4 milj barn och ungdomar med synskada som idag inte har tillgång till undervisning.

För att nå detta mål måste ICEVI samarbeta med andra – inte minst biståndsorganisationer som kan bidra med pengar. ICEVI har inga egna medel, men väl förmåga att koordinera de insatser som biståndsorganisationerna be-

driver. ICEVI kan också bistå dem med den expertkunskap som finns bland medlemmarna.

Minst lika viktigt är att berörda regeringar visar att de är villiga att bidra till programmet och är kapabla att ta över ansvaret för verksamheten den dag då det externa stödet upphör. Utan denna försäkran från regeringen kan ett land aldrig bli inkluderad i EFA-VI programmet.

ICEVI har inledningsvis valt att inledningsvis koncentrera arbetet på ett mindre antal länder som dessutom uppfyller krav som t.ex.:

- att det finns en fungerande organisation av synskadade,
- att landet redan deltar i UNESCO:s EFA-program,
- att regeringen accepterar internationella dokument som "Millennium Development Goals" och "Poverty Reduction Strategy Paper",
- att det finns möjlighet att utbilda lärare i landet, och
- att det redan i landet finns någon form av undervisning för synskadade barn.

Kontakter

Svensk kontaktperson:

Harry Svensson

(harry.svensson@sit.se)

Nordisk representant i

ICEVI Europe:

Peter Rodney

(pr@ibos.dk)

Ordförande ICEVI Europe:

Hans Welling

(hanswelling@visio.org)

Sedan starten hösten 2006 har EFA-VI kampanjen nått långt i länder som Paraguay, Dominikanska republiken och Vietnam. Arbetet har varit särskilt framgångsrikt i Vietnam, varför ICEVI:s exekutivkommitté valde att hålla sitt årliga möte i Hanoi våren 2008.

Att arbetet varit mycket framgångsrikt i Vietnam beror på att olika biståndsorganisationer samverkar och, inte minst, att landets regering till fullo har accepterat att delta i arbetet på de premisser som ICEVI ställt upp. Inom utbildningsministeriet finns också en person anställd med särskilt ansvar för genomförandet av EFA-VI i landet.

Idag känner denne person till drygt 8 000 barn med synproblem i landet skolor trots att man fortfarande inte ”damsugit” alla provinser. Självklart är alla inte dessa barn vad vi i Sverige definierar som synskadade, men de har dock synproblem som förhoppningsvis kan ”botas” om de får tillgång till glasögon.

Exekutivkommittén beslutade även vid mötet i Hanoi att tre nya länder uppfyller villkoren för att ingå i EFA-VI kampanjen; Pakistan, Nepal och Fiji. Det finns ytterligare ett antal länder som uppfyller kraven – de står så att säga i väntrummet till dess att ICEVI har försäkrat sig om

Från några av ICEVI:s utbildningsprojekt

att det finns biståndsorganisationer som är villiga att ge stöd.

Situationen i Afrika är så komplex att ICEVI ännu inte kunnat träda in på arenan. Med stöd av två stora biståndsorganisationer, Christoffel Blinden Mission och Sight Savers International, kommer därför en person att anställas med uppgift att göra det nödvändiga förarbetet. Hit hör bl.a. att försäkra sig om regeringarnas engagemang samt att skapa en efterfrågan på möjlighet till skolgång.

Tidigare var ”bristande resurser” ett tungt vägande argument varför synskadade inte fick utbildning. Idag väger ”efterfrågan” minst lika tung i vågskålen. Är inte föräldrarna beredda att skicka sitt barn till skolan finns det inget incitament för regeringen att tänka på synskadade elever. Genom att kräva att det finns en nationell organisation av synskadade vill ICEVI försäkra sig om att det finns en faktisk efterfrågan av utbildning, och att denna efterfrågan avser både pojkar och flickor.

Vad kan jag göra?

ICEVI är ingen organisation som samlar in pengar. Genom att bli medlem sänder du dock en signal att du är intresserad av internationella frågor. Detta gäller oavsett om du är intresserad av din närmaste omgivning, d.v.s. Europa, eller världen i stort.

Som medlem blir du delaktig i ett omfattande nätverk av likasinnade personer.

Genom dessa internationella kontakter får du möjlighet att förkovra dig och också möjlighet att till din arbetsplats föra in tankar och idéer som kan utveckla verksamheten.

Som svensk söker du medlemskap i ICEVI Europe – www.icevi-europe.org. Betalar du en extra slant får du dessutom ett personligt exemplar av tidskriften *The Educator*. Är du snål kan du visserligen få tillgång till skriften på www.icevi.org.

Harry Svensson
ICEVI 2nd Vice President

ICEVI principal officers

President:

Larry Campbell (USA)

Vice presidents:

Jill Keeffe (Australien)

Harry Svensson (Sverige)

Treasurer:

Nandini Rawal (Indien)

Danska skrifter

”Videncenter for synshandikapp” i Danmark har under senare tid publicerat ett antal intressanta skrifter, vilka är kostnadsfria (åtminstone för danska beställare).

Synsnedsættelser hos mennesker med Downs syndrom
Denna skrift ger en introduktion till de vanligaste formerna av synnedsättning hos personer med Downs syndrom, vad synnedsättningen innebär och hur den kan kompenseras med hjälpmedel och träning inom olika områden. Skriftens innehåll är så pass generellt att den bör läsas av alla synspecialister i Sverige som möter personer med Downs syndrom.

60 års mobily: Udvikning og undervisning 1944-2004

I denna skrift ger Danmarks ”grand old man” inom mobility – Erik Østergaard – en tillbakablick på hur arbetet med orientering och förflyttning (”mobility”) bedrivits i Danmark. Då utvecklingen i Sverige är snarlik den danska är skriften läsvärd även på vår sida av Öresund.

Videncenter for synshandikapp har en mängd andra mycket läsvärda skrifter. Förutom ovannämnda har man under 2007 publicerat en skrift om leksaker och spel för synskadade barn.

Besök www.visinfo.dk för en närmare studie av det betydande danska utbudet.

ForumVision 18-19 september: Åldrande med synnedläggelse

ForumVision anordnar i samarbete med Hjälpmedelsinstitutet en konferens för att fokusera på rehabilitering för äldre personer med synnedläggelse

Program

18 september

10.00 Inledning: Äldre med synnedläggelse. Vilka är det?

Föreläsare: Professor Synneve Dahlin Ivanoff

10.30 Medicinsk forskningen och dess innebörd för rehabilitering

Moderator: Professor Ulf Stenevi

Kan man behandla makuladegeneration?

Föreläsare Kristina Winter – Tham: Överläkare ögonkliniken Sahlgrenska universitetssjukhuset

När upplever man synfunktionshinder under resans gång vid RP, AMD och Glaukom?

Föreläsare Kristina Eriksson: Överläkare ögonkliniken Capio, Lundby sjukhus

12.00 Lunch

13.30 -16.00 Evidensbaserad rehabilitering

Moderator: Professor Synneve Dahlin Ivanoff

Evidens – möjligheter och risker

Föreläsare: Inger Berndtsson Fil. Dr, leg arbetsterapeut

Ulla Kroksmark. MA., leg. arbetsterapeut

SEnior – ett utvecklingsprojekt för att mildra konsekvenserna av AMD ur ett nordiskt perspektiv

Idéarbete, utveckling, användartester av prototypmaterial som sedan revideras in i ett ”paket” för personer med AMD – på fem språk.

Föreläsare Krister Inde: Författare, synpedagog

Finna nya vägars hälsofrämjande evidens

Föreläsare: Kajsa Eklund, Fil Dr, leg

arbetsterapeut

Mot evidensbaserad bostadsplanering och anpassning av bostäder.

Föreläsare: Agneta Fänge, Dr medicinsk vetenskap, leg arbetsterapeut, universitetslektor

19 september

09.00 Rehabilitering för äldre personer med synnedläggelse

Moderator: Kristina Eriksson

Rehabilitering i närmiljö av äldre personer med synnedläggelse. – Erfarenheter från Synteprojektet

Föreläsare Peter Lorentzon, Utredare Hjälpmedelsinstitutet

Hur sker rehabilitering av äldre personer med synnedläggelse i Norge

Föreläsare Carl Frederik Nordby, Optiker, NAV Helpemiddelsentral Telemark

Kompetensutveckling om äldres synproblem för kommunens personal

Föreläsare Christin Hult, leg. arbetsterapeut, syncentralen, Lund

10.30 Kaffe

11.00 Äldre och miljö

Moderator: Peter Lorentzon

”Visualisering av ögats optiska begränsningar - från ung till gammal”

Föreläsare Jörgen Thaug, Civilingenjör, Med dr

Bostad och belysning

Föreläsare: Stefan Lundberg Tekn dr/forskare, KTH

Ann-Britt Olofsson planeringsledare/samordare för forskning och utveckling, kommunledningskontoret Linköpings kommun

Praktisk tillämpning av nationell standard för

orientering och förflyttning för markeringskäpp

Föreläsare: Kristina Holmberg, Leg. arbetsterapeut, syncentralen Malung

12.00 Avslutning

Plats:

Torsdag: Margareta Huitfeldts auditorium Hus C

Fredag: BE 015 Hus B

Workshop fredag em: B3 314 Hus B

Pedagogen Göteborg

Se www.forumvision.org under På gång.

Anmälan: Senast 30 augusti. Blanketten finns på www.forumvision.org.

I anslutning till Forumvision:

13.00 - 15.00 Workshop Orientering förflyttning

Att upptäcka objekt med hörseln.

Bo Schenkman Docent och Mats Nilsson Docent Psykologiska institutionen Stockholms universitet

Workshopen kommer att ge exempel på hur ekolokalisering kan studeras och tränas. Med ekolokalisering menas att synskadade upptäcker föremål i sin omgivning med hjälp av ekon som reflekteras från föremålen. I workshopen används främst en modern metodik, som utarbetats i ett pågående forskningsprojekt på Stockholms Universitet. I projektet har även Blekinge Tekniska Högskola medverkat.

Denna metod använder sig av att en dator presenterar inspelade ljud för lyssnaren. Vissa ljud är svårare, medan andra är lättare.

Workshopen kan även illustrera för seende hur det kan vara att använda hörseln för att få kunskap om omvärlden.

Koordinator Inger Berndtsson, Leif Sunesson

Det pågår kontakt med Eye-plus-plus i USA om möjligheten att de kommer hit och introducerar sitt nya hjälpmedel för Orientering och förflyttning se under Nyheter. Detta kommer i så fall att ske som ett parallellt workshop under fredag eftermiddag den 19 september kl 13 – 15.

Beställ gärna Nya Synvärlden på epost.

Då sparar du ett porto åt redaktionen. Och samtidigt gynnar du dig själv genom att få tidningen långt före de andra prenumeranterna.

Mejla jan.wiklund@srfriks.org.

Kalendern

5 - 7 juli

European Academy of
Childhood Disability 20th
Annual Meeting, Zagreb
www.eacd2008.com/

4 - 5 juli

Retina International General
Assembly and Congress,
Helsinki
[www.retina.fi/RI2008/
congress.html](http://www.retina.fi/RI2008/congress.html)

7 - 10 juli

9th International Conference
on Low Vision, Montreal
[www.opto.umontreal.ca/
vision2008/](http://www.opto.umontreal.ca/vision2008/)

9 - 11 juli

International Conference on
Computers Helping People
with Special Needs (ICCHP),
Linz
www.icchp.org

14 - 18 juli

VBS Kongress, Hannover
www.vbs-gs.de/

15 - 17 juli

Sight Village, Birmingham
[www.qac.ac.uk/sightvillage/
index.html](http://www.qac.ac.uk/sightvillage/index.html)

22 - 27 juli

Association for Education
and Rehabilitation of the
Visually Impaired (AER),
Chicago (USA)
www.aerbvi.org

10 - 14 august

74th IFLA World Library
and Information Conference
and Congress, Québec
[www.ifla.org/IV/ifla74/index.
htm](http://www.ifla.org/IV/ifla74/index.htm)

16 -22 augusti

7th General Assembly and
4th Women's Forum of the
World Blind Union, Geneva
www.wbu2008.ch

25 - 28 augusti

21st World Congress of
Rehabilitation International,
Quebec
www.riquebec2008.org/

27 - 29 augusti

European Conference on
Early Intervention for
Families with Children with
Visual Impairment, Budapest
www.ei4vi.eu/

2 september

Presstopp Nya Synvärlden

4 - 5 september

LVI-dagar, Växjö
www.lvi.se

4 - 6 september

Envision Conference 08, San
Antonio, Texas
www.envisionconference.org/

9 - 10 september

HIT-messe, Nyborg Strand
[www.hmi.dk/index.
asp?id=545](http://www.hmi.dk/index.asp?id=545)

10 - 11 september

Polar Print kurser för
synpedagoger och tekniker,
Höllviken
www.polarprint.se

6 - 17 september

Beijing 2008 Paralympic
Games

10 - 14 september

9.e Nordiska Konferensen
om dövblindhet, Esbo
[www.nud.dk/E097F813-
1954-47F8-A1B4-
8CAABD6A9627.W5Doc](http://www.nud.dk/E097F813-1954-47F8-A1B4-8CAABD6A9627.W5Doc)

15 - 20 september

8th General Assembly of
International Association
for Prevention of Blindness
(IAPB), Buenos Aires
www.iapb.org

1 - 4 oktober

European Association for
Vision and Eye Research
(EVER) Congress, Portoroz
[www.ever.be/c_page.
php?id=183](http://www.ever.be/c_page.php?id=183)

8 - 10 oktober

Hjälpmedelsinstitutets ID-
dagar, Stockholm
www.hi.se

8 - 10 oktober

7th Seminar of the Acquired
Deafbliness Network of DbI,
Bergen
[www.eikholt.no/?module
=Articles;action=Article.
publicShow;ID=940](http://www.eikholt.no/?module=Articles;action=Article.publicShow;ID=940)